

Змій—спокусник.

Серед столичної публіки дуже поширена думка, що Суворин сподобався у Петербурзі український театр. Та й сам Суворин теж був такої думки і не раз хвалявся цим: „я люблю малороссовъ и смѣло могу сказать, что содѣйствовать ихъ успѣху въ Петербургѣ и ихъ извѣстности въ Россіи“. Справді, Суворинові рецензії на український театр, зібрані потім у книжці „Хохлы и хохлушки“, дуже допомогли популярності коли не українського театру, то принаймні деякого з українських артистів, переважно М. Кропивницького та М. К. Заньковецької. Справді, в „Нового Времени“ 80-х років дунали палкі слова хвали українським артистам та здивування перед їх талантами. Але чи допомогло це українському театрові—то питання інше і на його відповідь не варто дати, переглянувши згадаю книжку Суворина, як історичний, коли хочете, вже документ.

„Я люблю малороссовъ“—писав Суворин і писав цим разом може й правду, тільки щоб цьому була ціла правда, треба невеличкий додаток зробити: „но странною любовью“, і ця „чужда любовь“ настирливо визирає на нас із кожної його рецензії. Він любив іменно „малороссовъ“, себто те невірне з національного погляду, що сам накидав українським артистам; любив до того-ж не їх самих і не за-для того, що вони робили, а раз-у-раз кохаючи свою потаємну думку, що всею виробляється в його панегіричних писаннях. Любив їх, можна сказати, тільки за-для тієї думки, і вихваляючи їх під небеса, мав усього дбав про українських артистів, про українське мистецтво. Як і до кожного діла, якого торкався Суворин, він і до українського театру впускав течію роспаду,—і не його вина, коли справа була така міцна, що не допомогли тут Суворинові ні його хитрощі, ні звичайна тактика спокусу.

Вже в першій своїй рецензії, звівши мову на непрагматичність українського артиста—на те, що його треба вишукувати й мало не силоміць показувати перед світом, Суворин прохопився характерним виразом: „надо... пожалуй, дать ему сала (!) и привезти сюда“. За цим блазенським виразом пишного столичного літератора, криється чудова характеристика його писаннів про український театр. Напавши на думку про „сало“, Суворин увесь час орудує ним, коли говорить про українських артистів; його рецензії—то те „сало“, що ним він маже артистів, маючи оту свою потаємну думку, бажаючи досягти цим потрібних йому наслідків. Думкою тією було—спокусити українських артистів і „привезти ихъ сюда“, тоб-то,—по просту кажучи,—на російську сцену. І як тонко, як хитро переводить свою думку Суворин.

Як справжній змія—спокусник, він крутиться перед артистами, розгортає спокусливі картини перед ними, умовляє, улещає, загрожуює, залякує; кожного разу додасть якусь нову немов обідянку, ніби між іншим пустять легеньке глузування з української мови, фразу про бідність української драматургії, про вузкість української сцени, про небезпеку для таланта що може загубитися і пропасти на ній. Робив усе це він надто вмілою, тямуючою рукою, де далі все виразніше й виразніше, аж поки зовсім розскри свої карта. Вже в одній з перших рецензій, характеризуючи М. К. Заньковецьку, Суворин ставить питання: „есть-ли это только малорусская актриса или актриса вообще?“—і питання це зрозуміємо тільки згодом, коли прочитаємо й дальші рецензії. Заньковецька, Кропивницький і інші артисти—це такі таланти, що були б „первыми на Императорскихъ театрахъ“. Але „большой талант дол-

женъ свѣтитъ всеѣмъ. Закабалаясь въ узкую атмосферу мѣстнаго нарѣчія, мѣстной драматургій, которая даже ничего не черпаетъ изъ европейскаго репертуара, большой талантъ обрекаетъ себя на второстепенную роль“. Заичайно, можна на українській мові грати й п'єси світового репертуара, і Суворин один раз просто радить перекладати їх, „если у малорусскихъ актеровъ непреодолима любовь къ своему языку“, ніби не знаючи, що такі переклади просто були заборонені. Згодом у його вже нема мови про переклади, зате в кожній рецензії знайдемо жалі на те, що українці не слухаються царих його порад і уперто остаються в своїй сфері. „Вместѣ съ восторгомъ предъ этимъ изумительнымъ талантомъ,—пише Суворин про Заньковецьку,—является сожалѣніе, что артистка продолжаетъ играть только въ малорусской национальной драмѣ... но когда-нибудь она пожалѣетъ о томъ, что предпочла г. Карпенку всеѣмъ великимъ дарованіямъ“. „Да будетъ стыдно г. Кропивницкому, если онъ уйдетъ со своею труппою изъ Петербурга, не давъ ни одного спектакля по-русски“. „Можно, конечно, при известномъ упорствѣ стать у стѣны и дальше не двигаться, но это не можетъ съ выгодной стороны рекомендовать ни таланта, ни человека“. Такими фразами пересипано всі рецензії Суворина і його „любовь“ до українських артистів найбільш виявлялася в цьому бажанні, щоб вони перестали бути українськими.

Ці речі змія—спокусника, як знаємо, не мали бажаних йому наслідків: українці лишилися українцями, виявивши свою подяку Суворинові хваба постановкою двох актів „Татьяны Рѣпина“ на бенедикс Заньковецької та ще, описавши знаменитим ювілейним подарунком з написом: „раз добром налитое сердце вѣк не прохолоде“ (це у—Суворина!). І разом з тим, як зникла у Суворина надія на те, що українські артисти його послухають—зникав і палкий тон його, холол ентузіязм. В останніх рецензіях ясно вже пробивається той поблажливий тон столичного літератора до „халодовъ“, якого поперед у він наче здержував. „Сало“ не допомогло, його вже не треба було, і Суворин його відкинув.

В стосунках своїх до українського театру Суворин був тільки Сувориним: не мистецтво цікавило його само по собі, а націоналістичні тенденції, і пророкуючи напр. Заньковецькій славу „первой звѣзды“, як що вона перейде на російську сцену, він просто дуже дотепно грав ролю змія-спокусника. Та, на щастя, цим разом він не досяг свого. І ми дожили до того, що співробітники й товариші Суворина пишуть, з його благословення, доноси на український театр, як на польську інтригу та політичне знаряддя „мазепинства“. Цей останній новоремесльський фортель найкраще показує, яку ціну мав той ентузіязм до українського театру, що виявляв, колись голова новоремесльців.

Сергій Сфремов.

ПО РОСІИ.

— Всеросійський з'їзд професіональних союзів. Останніми часами між петербурзькими робітниками обговорювалася справа про скасування всеросійського з'їзду. На цьому з'їзді мають обговорювати питання, що мають зв'язок з новими страховими законами. Частина робітників, посилаячись на те, що в багатьох містах Росії тепер зникли останні професійні організації, радить клопотатись про дозвіл скасувати з'їзд виборних од фабрик та заводів.

(Р'їчь“).

— Село й прогресивні газети. До „Р.